

Szabdkömvés háború

– interjú Raffay Ernővel –

Az iratokból markánsan kitűnik a folyamat, melynek során a szabdkömvésben belül háttérbe szorult a filozofálás és a humanitárius tevékenység, és szinte egyeduralmukóvá válik a politizálás, a közélet befolyásolásának szándéka. Ha úgy tetszik, a jótékony önképzőkörből harci élcsapat vált – mondta a Demokratának Raffay Ernő történész, akivel Harcoló szabdkömvésség – küzdelem a katolikus egyház ellen című könyve kapcsán beszélgettünk.

– Miért lett a szabdkömvésség az 1800-as évek végére a keresztény magyar állam elszánt ellensége?

– A szabdkömvésség eredendően filozofikus, filantropikus és progresszív intézményként határozta meg magát. Az 1890-es évekig e társaság mindössze egy-kétezer embert tömörített a társadalom elitjéből: orvosok, ügyvédek, papok, más jeles személyiségek voltak, és jellemzően fontosnak tartották keresztény-keresztyn mivoltukat és magyarságukat. Olyanok tartoztak közéjük, mint Pulszky Ferenc, a Magyar Nemzeti Múzeum korabeli igazgatója. Ebben az időszakban a Biblia, angol szabdkömvés hagyományok nyomán, minden esetben megtalálható volt a páholy-főmesterek asztalán. Am az 1870-es években az ateista gróf Csáky Tivadar azt javasolta, hogy a főmesterek asztalán a jövőben a francia Grand Oriens

Nagypáholy szabályzata legyen, egészen más igazodási pontot adva ezzel. Ekkor vették kezdetüket azok a folyamatok, amelyek nyomán az 1890-es évekbe a szabdkömvésség szellemisége radikálisan megváltozott. Addig ugyanis főképp a kor izgalmas eszmetörténeti kérdéseiről beszélgettek összejöveteleiken, és értékes emberbaráti tevékenységet is végeztek: például segítélyezték a szegény sorsú embereket.

– Ehhez azonban nincs szükség titkos társaságra.

– Így van. A humanitárius tevékenységre mindenesetre nagy szükség volt, mivel a magyarországi kapitalizmus nemzetközi összehasonlításban is különösen kíméletlenül kiszákmányolta a legnehezebb sorsú rétegeket. Ennek következtében nyomorban élő emberek százazrei jelentek meg a társadalomban. Az ő megsegítésük tehát tagadhatatlanul fontos és helyes cselekedet volt. Am épp akkor, midőn egyre többen éltek elképesztő körülmények között, a szabdkömvésségben belül elkezdett háttérbe szorulni az emberbaráti tevékenység, és előtérbe került az úgynevezett progresszivitás, vagyis a társadalom teljes átalakításának vágya. Úgy gondolták, hogy erre csak akkor van módjuk, ha beleártják magukat a politikába – amit viszont a szabdkömvésség alkotmánya és a működésüket engedélyező belügyminiszeri engedély is tiltott. Innentől tehát törvénytelen szervezkedésről kell beszélni, aminek eszmei háttérét a társadalommérnöki doktrinergia adta. Ebből az is következett, hogy ha ők a progresszívek, akkor mindenki más értelemszerűen maradi, retrográd. Ha úgy tetszik, mucsai, ahogy egyik szellemi utódjuk volt szíves a rendszerváltozás környékén magát kifejezni. A titkosság fenntartása tehát ekkortól fokozottan érdekük volt.

– Miként kívánták átalakítani a társadalmat?

– A radikalizálódásban vezető szerepet játszó nagyváradi László Király Páholy, de a budapesti Demokracia Páholy és az Eötvös Páholy irataiból is markánsan kitűnik a folyamat, melynek során háttérbe szorult a filozofálás és a humanitárius tevékenység, és szinte egyeduralmukóvá válik a politizálás, a közélet befolyásolásának szándéka. Ha úgy tetszik, a jótékony önképzőkörből harci élcsapat vált. A szabdkömvéssek ugyanis a szekularizációért, a világi oktatásért, vagyis a katolikus egyház politikai, gazdasági és „lelkek fölötti” befolyásának visszaszorításáért harcoltak, később pedig zászlóira tűzték az általános, titkos választójog ügyét, ami Magyarország akkori etnikai viszonyait ismerve egyenlő volt a nemzetáruulással, a magyarellenességgel. A szabdkömvéssek azonban tisztán látták, hogy a történelmi magyar uralkodó réteg, a dzensztriosztály és a katolikus egyház elzárja egyházzellenes, tekintély-ellenes eszméik gyakorlatba ültetésének útját. Ebből következően harcot indítottak e tényezők ellen,

és a soraikban megtalálható országgyűlési képviselők, újságírók tevékenységükkel igyekeztek népszerűsíteni a szabdkömvés eszméket, természetesen úgy, hogy a kívülállók nem tudtak a háttérrel. Ez magyarázza azt, hogy miért vált a szabdkömvésség a keresztény magyar állam kíméletlen ellenségévé. Hamarosan komoly eredményt értek el, tevékenységüknek tudható be ugyanis úgynevezett egyházpolitikai törvénycsomag. Ebben szerepelt az 1894. évi XXXI. törvénycikk a házassági jogról, az 1894. évi XXXII. törvénycikk a gyermekek vallásáról, az 1894. XXXIII. évi törvénycikk az állami anyakönyvekről, az 1895. évi XLII. törvénycikk az izraelita vallásról és az 1895. évi XLIII. törvénycikk a vallás szabad gyakorlatáról. Az egyes tárgykörök önmagukért beszélnek, ez a szekularizáció útja. Az öttételes törvénycsomagot a szabdkömvésség nagy győzelemként könyvelte el, és ez új lendületet adott a titkos társaság radikalizálódásának.

– Miért játszott ebben főszerepet a nagyváradi László Király Páholy?

– Ez nagyon fontos kérdés, sokat gondolkodtam rajta. Tudni kell, hogy akkoriban Nagyváradon alapvetően két nagy társadalmi csoport képviseltette magát aktívan a szabdkömvésségben, a reformátusok és a zsidók, utóbbiak részéről vallásosok és ateisták egyaránt. E társadalomtörténeti szempontból meghatározó jelenség magyarázata, hogy az első világháború előtti Magyarországon a katolikus egyháznak kétségtelesen nagy gazdasági, politikai, lelki hatalma volt, és ettől a református felekezeti vezető személyiségei tartottak. Ezért református püspök is csatlakozott a szabdkömvésséghez, melynek egyházzellenessége találkozott a református érdekekkel. A Debreceni Református Teológia rektora nyílt levelet írt a szabdkömvéssek hivatalos lapjában, a Keletben, melyben arról szólt, milyen

megtisztelő számára e titkos társasághoz tartozni. A László Király Páholy főmestere, dr. Várady Zsigmond ügyvéd is református volt. A katolikus egyház szerintük túlzott hatalmának megtörésében szövetségest láttak a zsidókkal, akik pedig a helyüket keresték a kapitalista Magyarország társadalmában. A közhiedelemmel ellentétben ugyanis többségük a dualizmus idején vándorolt be, s ők épp csak elindultak az asszimiláció útján, de szocializációs okokból lelki-szellemi közösség jelentős részükönél nem alakult ki a befogadó magyarság iránt, hiszen az érvényesülés lehetőségét keresték, és ez számos konfliktussal járt. Ezért ők is akadályt, ellenséget láttak a társadalomban nagy befolyással bíró katolikus egyházban, melynek vallási alapú etikai, szociális tanai éppenséggel ellentétben állottak a hazai kapitalizmus egészen szélsőséges, kíméletlen viszonyaival. Az tudvalévő, hiszen maguk is gyakran hi-

vátkoznak rá büszkén, hogy a magyarországi ipar megeremtésében főszerepet játszott a zsidóság, de a gazdaság mellett az úgynevezett szabad foglalkozásokban, az orvosi vagy az ügyvédi, az újságírói vagy épp valamely művészeti hivatásban tevékenykedők is keresték a helyüket. Az érvényesüléshez jó eszköz volt a szabdkömvésség a maga nyilvánosságtól elzárt kapcsolatrendszerével és befolyásával. Az említett két társadalmi csoport nem fogadta el a katolikusok által meghatározott keresztény magyar állameszményt, a zsidók értelemszerűen azért, mert nem voltak keresztények, a reformátusok pedig azért, mert, mondhatni, hivatalból szembeszegültek a katolicizmussal. Így találkozott tehát a zsidók és a reformátusok érdeke, legalábbis ők így gondolták. És azért indult Nagyváradról a radikalizálódás, mert 1901-ben egy Grósz Menyhért nevű izraelita lett a László Király Páholy nagymestere, aki református elődjénél sokkal dinamikusabb személyiség volt, ezenkívül a váradi páholyanyakönyv szerint a helyi szabdkömvésséget 68,2 százalékban izraeliták alkották. Együtt volt tehát a vélt vagy valós cél és az eléréséhez hatékonyan tűnő eszköz.

– Ez azonban mégiscsak helyi érdekű radikalizálódás volt, az országos szabdkömvés vezetése, miként könyvében bemutatja, igyekezett csitítani az indulatokat.

– A Nagypáholy igyekezett mérsékletre szorítani a

nagyváradiakat, de mivel a szabdkömvés szervezet nagyfokú autonómiát biztosított az egyes páholyoknak, nem járt nagy sikerrel. Ezért igyekeztek figyelmen kívül hagyni a László Király Páholy fölratait, vagy részlegesen engedve, elvenni a további követelések életét. Am ez a számítás nem jött be, a váradiak minden engedménytől csak vérszemet kaptak. Nagyon jellemző az a simulékony modorú, de tartalmában kíméletlenül vádaskodó, időnként a zsarolástól sem visszariadó taktika, amivel a László Király Páholy rendre igyekezett rákényszeríteni akarátát a Nagypáholyra. És ez egyre gyakrabban sikerült is, a fővárosban is több radikális páholy jött létre, más, már létező páholyok pedig ilyenné alakultak. A bőséges levéltári forrásokból az is látszik, hogy az úgynevezett progresszivitás egyenes összefüggésben van az izraeliták szabdkömvésségben belüli növekvő arányával. E folyamaton nem kell csodálkozni, hiszen a nagyipart a zsidóság teremtette meg Magyarországon, és az ezt finanszírozó bankrendszerben is meghatározó szerepe volt. 1914-ben az öt legnagyobb hazai bank mindegyikének élén zsidó tulajdonos állt. Az is köztudott, hogy a kereskedelemhez, majd később a modern liberális sajtó kialakulásához is meghatározóan járult hozzá a zsidóság, és mivel mindezek miatt óhatatlanul a keresztény magyar középosztály versenytársává vált, természetes, hogy e vetélkedésben igyekezett a szabdkömvésség eszközrendszerét is felhasználni. A Katolikus Néppárt országgyűlési képviselője, a később miniszterelnökké választott Huszár Károly 1911-ben egy parlamenti vitában úgy fogalmazott, hogy a magyarországi szabdkömvésség nem más, mint a zsidóság harci szervezete a keresztény magyar államigazgatás ellen.

– E vetélkedésről Kétféle középosztály címmel Vársárhelyi Mária írt figyelemre méltó őszinteséggel cikket néhány évvel ezelőtt a 168 Órában. Az állami szervek miért nézték tétlenül, hogy a szabdkömvésség a nyílt politikai harccal letért a törvényesség útjáról?

– Ez is nagyon fontos kérdés. A magyar állam sajnálatos módon valóban semmit nem tett. A dualizmusban ugyanis a mindenkori kormányok és az ellenzéki pártok egyaránt a doktriner liberalizmus ideológiai alapján állottak, köztük pusztán közjogi tekintetben volt ellentét, vagyis a Habsburg-dinasztiához és Ausztriához való viszonyt illetően vitatkoztak. A Katolikus Néppárt megjelenése vitt csak új eszmei szintet az országgyűlésbe. A liberalizmus egyeduralma tehát évtizedeken át törezen volt, olyannyira, hogy – Németországhoz és Ausztriához hasonlóan – hazánknak nem volt bevándorlási törvénye. Ezzel függ össze egyébként a kelet felől érkező nagyarányú zsidó bevándorlás, minnek következtében a reformkori 240 ezerhez képest 1910-re 935 ezerre nőtt zsidó polgártársaink lélekszáma. Ami mármint a törvénytelenül való szabdkömvésséget illeti, a magyar államnak úgy kellett volna cselekedni a Nagypáhollyal szemben, mint oly sok szociáldemokrata, agrárszocialista színezetű egyesülettel szemben: a jogszabályoknak megfelelően kérdőre vonni, és ha nem teljesíti a törvényes feltételeket, feloszlítani. Ez azonban egészen elképesztő módon nem történt meg.

– Ennek oka a doktrineresség volt, vagy a szabdkömvés befolyásoltság?

– Is-is. A korabeli liberalizmus is jellemzően betegesen ragaszkodott az ideológiához, akár a valósággal szemben. Viszont az is tény, hogy a korabeli kormánypártokban és az ellenzéki pártokban is voltak szabdkömvéssek. Az 1910-ben gróf Tisza István kezdeményezésére megalakult Nemzeti Munkapárt országgyűlési képviselője volt például Far-

kas-Wolfner Pál, a kiváló Singer és Wolfner Kiadó egyik társtulajdonosának fia. Nagyon tehetséges fiatalember volt, ez kitűnik a parlamenti beszédeiből. Nos, ő az egyik, egyébként nemzethű fővárosi páholy tagja volt. Ugyanebben az időben szintén a Nemzeti Munkapárt színeiben lett képviselő dr. Várady Zsigmond, aki 10 évvel korábban a László Király Páholy vezetőjeként a keresztény magyar állam elleni durva támadások egyik vezéralakja volt. Tehát az akkori kormánypártban is tevékenykedtek szabdkömvéssek, akik személyes kapcsolatrendszerükkel, anyagi befolyásukkal nyilván megakadályozták bármiféle fellépést a szabdkömvésség ellen. Hogy mindez milyen következményekkel járt, azt a tavasszal megjelenő következő könyvemben fogom bemutatni.

Ágoston Balázs

Forrás: <http://demokrata.hu> - 2011-12-14

